

ERMENİLERİN HİNİS'TA İSLAM AHALİYE YAPTIKLARI
MEZALİM

1918 yılında Rusların işgal ettikleri Hınıs'tan çekilmelerinden sonra Ermenilerin bölgedeki Müslüman halka yaptıkları mezalimin giderek arttığı, Hınıs'ın toplam 16 köyünde Ermenilerin abalığı bir araya toplayıp, hayvanlarıyla beraber ateşe verip 682 kişiyi katlederek bütün hayvan ve eşyalarının yağma edildiği gibi kadın ve bakire kızların ırzlarına tasallut ettikleri; Söylemez'de bir haneye topladıkları kadın, erkek ve çocukların üzerine, ateşe verdikleri bir boğayı salarak tamamını katlattıkları; Ermenilerin köylerdeki mezalimleri sonucu binlerce İslam nüfusun katledildiği, gerek Rus işgali sırasında gerekse Rusların çekilmesinden sonra Ermenilerin Erzurum'un Tekederesi köyünde de 60, Oyuklu köyünde ise 30 İslamı katlettikleri ve Erzurum'da katledilen ve hatta hanelere doldurularak yakılan, ırzlarına tecavüz edilen kadın ve kızlara yapılan işkenceleri tarif etmenin mümkün olmadığını.

**Atrocities Perpetrated by Armenians Against Muslim
Population in Hınıs**

İn 1918 after the withdrawal of Russians from occupied Hınıs the atrocities committed by Armenians against Muslim population went increasing, they had gathered up the population of 16 villages and killed 682 people with their cattles by burning them up and looted all their goods and the remaining cattles and raped women and virgin girls; in the village of Söylemez Armenians assembled women, men and children in a house and, lighting a bull like a torch it loose to run over and kill all these people; As a consequence of the atrocities perpetrated by Armenians thousands of Muslims perished; after the withdrawal of the Russians from Erzerum Armenians killed 60 Muslims in the village of Tekederesi and 30 in Oyuklu village in Erzerum; words are not sufficient to express the ineffable horrors of tortures inflicted by Armenians in Erzerum upon the victims who had been even crammed into houses and burnt, women and young girls being raped and tortured.

21 Ra. 1340 (22. XI. 1921)

—Sayfa Sonu—

Hınıs Kâ'im-i makâmı
Tahrîrât Kalemî

Aded: 5135
723

Şark Cebbesi Kumandanlığına

Vilâyet-i celîlenin ol bâbdaki iş'ârına atfen kâzâ dâhilinde Ermeniler tarafından ahâlî-i İslâmiyyeye icrâ ve îkâ' edilen mezâlîm hakkında elde edilebilen ma'lûmâtı hâvî rapor leffen takdîm-i huzûr-ı sâmilere kılınmış olduğu ma'rûzdur.

Fi 22 Teşrîn-i sâni [13]37

Hınıs Kâ'im-i makâmı

İmzâ

Hınıs Kâ'im-i makâmılığı
Tahrîrât Kalemi

Ermeni Mezâlîmi Hakkında

[1]334 senesi Rusların Hınıs mıntıkası işgâl ederek gerek Rusların taht-ı işgâllerinde ve gerekse dâhil-i ihtilâlleri dolayısıyla bir muhîtden çekildikleri müddet Ermenilerin yed-i idâresinde olduğu zaman Ermenilerin çıkamayarak dâhilde kalan ahâlî-i İslâmiyyeye yaptıkları hakâret ve mezâlîm ber-vech-i âtî arz olunur.

Şöyle ki:

1- İdâre-i hükûmet Rusların ellerinden çıkarak Ermenilerin yed-i idâresine geçdiği zaman Başköy, Tayarkomi, Kal'acık, Heyran, Meydan, Sildiz, Kazancı, Kösan(?), Güzeldere ve daha bir kaç köy muhtar ve hey'et-i ihtiyâriyelerini bir bahâne ile Hınıs merkezine celbetdiklerinde merkeze ictimâ' eden kurâ muhtârân ve hey'et-i ihtiyâriyye mes'elenin mühlik bir vaz'iyette olduğunu hissederek umûmiyetle merkezden firâren karyelerine gitmelerini müte'âkib iki yüz elli atlı Ermeni süvârîsi Şuşar'daki anbarlara bakmak bahânesiyle bâlâdaki köylere hücum etmişler ise de bu köy ahâlîsi umûmiyetle silâha sarılarak muhârebe, müsâdeme ve müdafa'a etdiklerinden köylere girmeye muvaffak olamayup fırsat intizârında buldukları bir sırada diğer taraftan merkez karyesini ansızın basdıklarında yine gerek köylü ve gerekse etrâfdan mu'annidâne vukû' bulan mukâvemet üzerine orada bir şey yapamayup aynı günde Karataş karyesini basarak bu köyde otuz zükûr inâs çoluk çocuk olmak üzere kırk ve aynı günde Tekman'ın Zoğnu karyesine hücumla bu köyden de kırk-elli ve Çevirme karyesinden otuz Gülli karyesinden kırk Hacıömer karyesinde mutavattın olanların umûmiyetle ve Künrevi karyesinin kâmilen hayvanlarıyla beraber ahura doldurup ateş vermek sûretiyle imhâ edildiği Hanik(?) karyesinde otuz ve Aşağısöylemez karyesinden yüz ile yüz elli Söylemez-i ulyâ karyesinden iki yüz elli Nimetağakömü'nden elli Çagılğan(?) karyesinden kırk Kazancı'dan beş Sildiz karyesinden on iki Mirseyid karyesinden on beş Başköy'den dört Tayarkomi'nden muhtar ve dört adamın fecî' bir sûrette katledildiği gibi bütün hayvânât ve eşyâ-yı sâ'ireleri yağma ve talan olduğu ve Ermenilerin Ruslarla bu mıntıkaya girdiklerinde senevî 100-150 İslâm katledilirken idâre-i hükûmet yed-i mezâlîmânelerine geçdiğinde artık fırsat bularak buralardaki ahâlî-i İslâma revâ ve

tatbik ettikleri mezâlim, hakâret binlerce olmağla beraber nikâh altında bulunan kadın ve bâkîre kızların ırzlarına tasallut ve nâmuslarını pâ-y-mâl etmek kaçırmak hattâ ahz ü sâr makâsidiyle kadınların hüsnâ olanlarına vâkî' olan tasallutâtı az görerek kendilerini ağaçdan ihzâr olunmuş kazıklara kadar vurdukları Başköy karyeli olup esnâ-yı istilâda hicret edemeyen Hasan Ağa'nın ifâdesinden!

2- Gerek Rusların buldukları ve gerekse Rusların çekildiklerinden sonra Ermenilerin Erzurum ovasında kâ'in Tekederesi nâm karyede altmış erkek Kortu'nun Oyuklu karyesinde tahmînen otuz İslâmın ma'a-â'ile katledildiği ve zâten Erzurum'da katledilen ve hattâ hânelere doldurularak yakılan İslâm ve kaçırılarak ırz ve nâmuslarına tecâvüz edilen nikâhlı kadın bâkîre kızların bi'l-âhire katl ve hattâ memelerini kat' etmek gibi yapılan mezâlimin ta'rifi gayr-ı kâbil bulunduğu Keçelan karyesi imâmı Molla Arif Efendi'nin cümle-i ma'lûmâtından bulunduğu!

3- Hınıs'a onbeş dakika mesâfede kâ'in Kilisederesi'nden değirmenci ... oğlu Arto nâm şahıs Tapu, Ortaköy, Şeyhpîr, Kızıllan ve Bingöl eteğinde olan köy ahâlîlerinden elli dokuz zükuru tesâdüf ettiği mahalde katl bir çoklarının hayvânâtlarını bir ahura doldurup yaktıktan sonra tûfengi kaldırıp duvara asarak "sen artık vazîfeni îfâ etdin" dediği kasabalı Celâl Bey'in istihsâl ettiği ma'lûmât-ı mevsûkadan anlaşıldığı!

4- Ermeni Kozlu karyesinden Samel, Haşato, Bado, Karaçoban karyeli Simon nâm şahıslarla refâkatlarında tahminen iki yüz elli kişi ile Rusya'nın kazâyı tahliyesinden sonra ahâlî-i İslâmiyyeye ikâ'-ı mezâlîme başlayarak en evvel Künrevi karyesini basarak oradan otuz üç kişiyi müte'ammiden kurşunla katl ve iki kadını da kasab hayvânı üzercesine canavarca memelerini soyarak gözlerini oymak ve sâ'ir mafsallarını birbirinden kat' etmek sûretiyle fecî'âne katledtikleri Söylemez Muammer (?) kömü Yukarı ve Aşağı Söylemezlerle Nimet[ağa]kömü, Çağılğan(?), Gülli, Çevirme, Zoğnu, Karataş, Germik köylerinde iki bin beş yüze karîb nüfûs-ı İslâmiyyeyi bilâ-tefrîk katli'âm sûretiyle ve her fecâyî' ve mezâlimin nihân olarak topladıkları insanları odun yakar gibi bir dama doldurmuş ve ateş vererek yakmış oldukları ve bu miyânda hayret-engiz mâcerâ dahâ vardır ki Hınıs Ermenilerinin intihâb ve esas re'isleri olan Muşlu Ayro'nun muvâfakatı üzerine Söylemez'de altmış kişiyi mütecâviz erkek kadın ve sabîleri toplayup bir hâneye doldurarak bir erkek boğa çamuşu gazyağıyla yağlayup kapu içerüsünde ateşleyerek o doldurulmuş olan nüfûsu bırakmak ve hayvanın ve çile(?) ve ıztırâbı üzerine mevcûd nüfûsu kâmilten boynuzuyla telef ettiği re'yü'l-ayn müşâhade eden Söylemez nâhiyesinin Künrevi karyesinden Mehmed oğlu Hüseyin'in ifâde-i vâkî'asından anlaşıldığı ma'rûzdur.

Fî 22 Teşrin-i sâni [13]37

Hınıs Kâ'im-i makâmı

BOA. HR. SYS. 2878/91